*לכפול יכפול, לפשוט יפשוט, לברך אחריו יברך, הכל כמנהג המדינה. אמר אביי *לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו [מצוה] לברך *דא"ר יהודה אמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן *מאי משמע דהאי "עובר" לישנא דאקדומי הוא? א"ר נחמן בר יצחק דכתיב °וירץ אחימעץ דרך הכבר ויעבור את הכושי. אביי אמר מהכא °והוא עבר לפניהם. איכא דאמרי מהכא °ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם. תניא *רבי כופל בה דברים רבי אלעזר בן פרטא מוסיף בה דברים. מאי מוסיף? אמר אביי מוסיף לכפול מאודך ולמטה. דרש רב עוירא זימנין א"ל משמיה דרב *וזימנין א"ל משמיה דרב (אשי) מאי דכתיב °ויגדל הילד ויגמל עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מברך שיצא ממני ישמעאל, אומר לו ליצחק טול וברך, אומר להן איני מברך שיצא ממני עשו אומר לו ליעקב טול וברך, אומר להם איני מברך שנשאתי שתי אחיות בחייהן שעתידה תורה לאוסרן עלי' אומר לו למשה טול וברך אומר להם איני מברך שלא זכיתי ליכנס לארץ ישראל לא בחיי ולא במותי אומר לו ליהושע טול וברך אומר להן איני מברך שלא זכיתי לבן דכתיב יהושע בן נון °נון בנו יהושע בנו אומר לו לדוד טול וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך שנאמר °כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא:

מתני' *אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

גמ' מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ושמואל אמר כגון *אורדילאי לי וגוזליא לאבא, ורב חנינא בר שילא ורבי יוחנן (אמר) כגון תמרים קליות ואגוזים תניא כוותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח כגון תמרים קליות ואגוזים. אמר רב יהודה אמר שמואל *אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, תנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אחר הפסח הוא דלא אבל לאחר מצה מפטירין? לא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא אחר מצה דלא נפיש טעמיה, אבל לאחר הפסח דנפיש טעמיה ולא מצי עבוריה לית לן בה, קמשמע לן. נימא מסייע ליה *הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה אין בראשונה

תורה אור

לכפול. כל ההלל: **כופל דברים.** מעט היה כופל כגון מברוך הבא ולמטה: **נון בנו וגו'.** ממשפחת אפרים בן יוסף חשיב ואזיל עד יהושע ולא משכה ברא ליהושע: **מתני' מפטירין.** לשון *הנפטר מחבירו כשנפטרין מן הסעודה מביאין מיני המתיקה: **גמ' ארדילאי לי.** כגון אני שרגיל לאכול כמהין ופטריות לאחר סעודתי: **וגוזליא לאבא.** לרב שהיה רגיל לאכול גוזלים לאחר סעודתו ולשון אפיקומן הוציאו והביאו מיני מתיקה: **אין מפטירין אחר מצה אפיקומן.** שצריך לאכול מצה בגמר הסעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח וזו היא מצה הבלועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובת מצה אותה שלאחר אכילה ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה (הואיל ו)[אע"פ שאינה] באה לשם חובה כדאמר רב חסדא לעיל (דף קטו:) גבי מרור דלאחר שמילא כריסו הימנו היאך חוזר ומברך עליו הכי נמי גבי מצה הלכך(א) תרוייהו מברך ברישא והדר אכיל מצה באחרונה בלא ברכה אבל לא מרור דלאו חובה הוא:

בראשונה

רשב"ם

לכפול. את ההלל: **כופל בה דברים.** מעט היה כופל מברוך הבא ולמטה: מאודך ולמטה ולי נראה משום כבוד ישי ושמואל ודוד ואחיו שאמרוהו מאודך ולמטה כדאמרן לעיל כופלין אותו ויש לשונות אחרות ולא נהירא: **ולא במותי.** שנקבר מול בית פעור ולא זכו עצמותיו ליכנס בארץ כעצמות יוסף שנקברו בארץ כדכתיב (יהושע כד) ואת עצמות יוסף קברו בשכם והיינו דכתיב (דברים ד) כי אנכי מת בארץ הזאת בתוכה לארץ אינני עובר את הירדן אפילו לאחר מיתה לא יעברו עצמותי את הירדן: **נון בנו יהושע בנו.** ממשפחת אפרים חשיב בדברי הימים עד יהושע ולא משכה קרא ברא ליהושע: **מתני' מפטירין.** לשון הנפטר מחבירו כלומר כשנפטרין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן ובגמרא מפרש: **גמ' אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה.** אחר שאכלו הפסח בחבורה לא ילכו בחבורה אחרת לאכול לא פת ולא שום דבר גזירה דילמא אתי למיכל את הפסח בשני מקומות ולכן תנן סתמא כר"י בכילד צולין (לעיל דף פו.) דפסח נאכל בשתי חבורות ואין האוכל אוכל הפסח בשני מקומות והך מילתא דרב אוקמיה התם בשעת אכילה אבל לאחר אכילה יכול ליעקר לומר הלל בחבורה אחרת ולא קפיד אלא לאכול בב' מקומות אבל לאכול דברים אחרים במקומן הראשון שרי רב ובלבד שלא יעקור לאוכלן עם חבורה אחרת והיינו דפליג עליה שמואל ורבי יוחנן ואמרי כל דבר אסור לאכול אפילו בחבורתו ראשונה, וליכא לפרושי שלא יעקרו מחבורה לחבורה דלאחר שאכלו קצת מן הפסח לא יאכלו ממנו בחבורה אחרת דהא סתם לן תנא בכילד צולין (שם) וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו עד שמגיע אצל חבורתו ותרי סתמי למה ולרב הכי משמע ליה אפיקומן אפיקו מנייכו=הוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר: **כגון ארדילאי לי וגוזליא לאבא.** לרב, דשמואל הוה רגיל לאכול בקינוח סעודה כמהין ופטריות ורב רגיל לאכול אחר סעודתו גוזלות ולשון אפיקומן הוציאו והביאו מיני מתיקה ואתא שמואל למימר דלא מיבעיא שלא יעקור מחבורתו לחבורה אחרת אלא אפילו בחבורתו אסור לאכול כלום אחר הפסח שלא יאבד ממנו טעם הפסח ולפי שדינו ליאכל בסוף על השבע וכן כל קרבנות כדכתיב (במדבר יח) למשחה=לגדולה כדרך שהמלכים *אוכלין: **אבא.** כך שמו של רב אלא בכבוד קורין אותו רב בבבל הכי כמו שקורין לרבי יהודה הנשיא בארץ ישראל רבינו וכן מוכיח בשחיטת חולין (דף קלז:) דאמרי' מאן ריש סידרא בבבל אבא אריכא וברב מיירי שהיה רב ארוך בדורו כדאמרינן במסכת נדה (דף כד:) ורבי יוחנן כשמואל סבירא ליה אלא שהיה רגיל באלו בקינוח סעודה: **אין מפטירין אחר שמצה אפיקומן.** שצריך לאכול מצה בגמר סעודתו זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה וזו היא מצה הבלועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובה ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה אע"פ שאינה לשם חובה כדאמר רב חסדא לעיל *גבי מרור דלאחר שמילא כריסו ממנו היאך חוזר ומברך עליו הלכך מברך אתרווייהו ברישא והדר אכיל מצה באחרונה ואחר אותה מצה אין נפטרין ממנה באכילת דבר אחר שלא לבטל טעמה ובמצה בזמן הזה מיירי דליכא פסח בהדה דאי בזמן דאיכא פסח הא בהדיא תנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן והיינו אחר פסח ומצה הנאכלת עמו: **אחר הפסח הוא דלא.** אכיל בזמן דאיכא פסח דאין אוכלין אפיקומן אחר הפסח והמצה שעמו: **אחר מצה.** בלא פסח מפטירין: **סופגנין.** רקיקין העשויין כספוג מתוך שעיסתן רכה אין תורת לחם עליהן ואנן בעינן לחם דכתיב (דברים טז) לחם עוני: **דובשנין.** מטוגנין בשמן ודבש ואינו לחם עוני אלא לחם עשיר:

בראשונה

אבל לפניו מצוה לברך. לפי מה שפירש לעיל דהפסוקים לא הוו הפסק וברכה אחרונה היא חתימת הראשונה לא יתכן כאן דאיך יברך לפניו ולא יחתום אחריו מהר"י: **אמר** רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה. רב מוקי למתניתין כדר' יהודה דסבר דאין הפסח נאכל בשני מקומות והכי אוקימנא בגמרא פרק כילד צולין (לעיל ד' פו:) שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהם ואוכלין ואלו הופכין פניהם ואוכלין והשמש באמצע פירוש משום היכרא וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו עד שמגיע אצל חבורתו ומוקי לה בגמרא כרבי יהודה והיינו דוקא בפסח אבל מצה לא אשכחן בשום דוכתא דליתסר בשתי מקומות ואי משום דאתקש לפסח נהא על כרחיך לא איתקש דאי לא תימא הכי ניפרך ממתני' לרב דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן הא אחר מצה מפטירין ולא מצי לשנויי כדמשני לשמואל דלגבי שני מקומות לא הוי רבותא פסח טפי ממצה אלא ודאי רב לא איירי אלא בפסח והא דקאמרינן לקמן אביי הוה יתיב קמיה דרבה והוה קא מנמנם פי' הקונטרס לקמן אע"ג דלא הוי בזמן הפסח הא איתקש מצה לפסח ולא נהירא ובירושלמי מפרש לה גבי תענית דאמרינן פ"ק דתענית ישן אסור לאכול ולא שנו אלא ישן ממש אבל מתנמנם לא ורבה הוה מתנמנם ובעי למיסר בתר הכי וקמייתי ראיה מפסח דכי היכי דפסח לא חשיב נמנום בעלמא שינה מעליא לענין שני מקומות ה"נ לא חשיב נמנום לענין תענית דלמחר לאיתסורי באכילה בתר הכי:

באחרונה

קה א מיי' פ"ג מהל' חנוכה הלכה יא סוש"ע א"ח סימן תכב סעיף ג:

קו ב ג מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה ט סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעח סעיף א:

[נדה סג:]

[ברכות מז:]

[ברכות סד.]

סוכה לט מגילה כא.

לעיל ז: מנחות לה:

[סוכה לט. תוס' פ"י]

[נ"ל דרב אסי]

[נ"ל אסי]

לעיל פו.

[נ"ל אמרו]

[תוספתא פ"ב]

[סוטה טו:]

[קטו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין מפטירין וכו' הלכך אתרווייהו:

רבינו חננאל

לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך אחריו יברך. תניא ר' כופל בה דברים מאי היא מוסיף לכפול מאודך ולמטה: **ענין** שגומל הקב"ה חסד לזרע יצחק אחר שאוכלין ושותין אומר [לו] לאברהם טול ברך אומר איני מברך שיצא ממני ישמעאל וכו' עד נותנין לדוד ואומר אני אברך ולי נאה לברך שנא' כוס ישועות אשא וגו': **אין** מפטירין אחר הפסח אפיקומן מאי אפיקומן רב אמר שלא יעקרו מחבורה זו ויאכלו פסח בחבורה אחרת ושמואל אמר שלא יאכלו אחר הפסח אפילו באותה חבורה כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהם וכל שכן בשר וכיוצא בו שמפיגין מתוך פיהם ומשכחין טעמו של פסח. תניא כוותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון קליות ואגוזין: **אמר** רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ואקשי' עליה והא אנן לא תנן אלא אין מפטירין אחר הפסח הא אחר מצה מפטירין ופרקי' לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מצה דלא נפיש טעמה ואתי טעמא דהני לפכוחי דמצה אלא אפילו פסח דנפיש טעמיה ולא אתו הני מפכחי טעמיה אימא מפטירין אחר הפסח קמ"ל דאין מפטירין. נימא מסייע ליה הסופגנין והדובשנין והאסקריטין אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דייקי' מינה מדקתני באחרונה

נושא
בענין הברכות שמברכים על הלל בתחילתו ובסופו

נושא/מבנה
△ מי יברך ברהמ"ז לעתיד כשהקב"ה יעשה סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו

נושא
מח' רב ושמואל אם אסור לאכול אחר פסחו רק במקום אחר או גם באותו מקום

נושא/מבנה
◇ 2 לשונות של שמואל - אין מפטירין אחר מצה

* גזירה שמא יאכל את פסחו במקום אחר אבל באותו מקום מותר לאכול דברים אחרים אחר פסחו ובזה פליג שמואל דאפילו באותו מקום אסור

* שיאכל כזית מצה דחובה בסוף הסעודה ואם יאכל אותו בתחילה לא יוכל לאכול אחריו כלום. לפי תוס' מדובר שיש לו רק כזית אחד של מצה